

Rafał Mańko

Uniwersytet Amsterdamski

XII Konferencja *Central and Eastern European Network of Jurisprudence* (CEENJ), Ryga, Łotwa, 14–16 września 2017 r.

W dniach 14–16.09.2017 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze odbyła się XII Konferencja Sieci Teorii i Filozofii Prawa Europy Środkowej i Wschodniej (*Central and Eastern European Network of Jurisprudence*, dalej: „CEENJ”). Wydarzenie to można określić mianem regionalnego zjazdu katedr teorii i filozofii prawa, albowiem sieć CEENJ łączy teoretyków i filozofów prawa z naszego regionu. Sieć ta została założona w 2005 r. z inicjatywy prof. Antala Vysegrady’ego z Uniwersytetu w Peczu na Węgrzech. Pierwsza konferencja odbyła się w Peczu, a kolejne w: Osijeku (2006 r.), Grazu (2007 r.), Rijece (2008 r.), Mariborze (2009 r.), Belgradzie (2010 r.), Sarajewie (2012 r.), Skopje (2013 r.), Łodzi (2014 r.), Brnie (2015 r.) oraz w Wilnie (2016 r.). Jak widać, sieć CEENJ wywodzi się z południowej części regionu Europy Środkowej i Wschodniej, a większość konferencji odbyła się na terenie byłej Jugosławii. Niemniej jednak poczynając od 2014 r. konferencja „wędruje” na północ (Łódź, następnie Brno, potem Wilno), docierając w końcu do Rygi.

Na czele komitetu organizacyjnego XII Konferencji CEENJ stanął doc. dr Jānis Pleps, kierownik Katedry Teorii i Filozofii Prawa Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze. Warto w tym kontekście podkreślić, że Uniwersytet Łotewski wywodzi się z założonej w 1919 r. Łotewskiej Szkoły Wyższej, która w 1923 r. przybrała aktualną nazwę. W okresie radzieckim uniwersytet nosił nazwę Łotewskiego Uniwersytetu Państwowego im. Piotra Iwanowicza Stuczki (1958–1990). Wydział Prawa powstał w 1919 r., a obecnie jest największym wydziałem prawa na Łotwie.

Patronat nad XII edycją konferencji objęła Sieć Nauki Prawa Europy Środkowej i Wschodniej „CEENELS” (*Central and Eastern European Network of Legal Scholars*)¹, a także wiele podmiotów publicznych i prywatnych, w tym Fundacja im. Kārllisa Dišlersa oraz Instytut Prawa Publicznego. W konferencji wzięło udział łącznie 62 uczestników reprezentujących ośrodki naukowe z: Belgii, Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Czech,

¹ Zob. stronę internetową CEENELS – <http://www.ceenels.org>, dostęp: 22.10.2018 r.

Estonii, Hiszpanii, Litwy, Łotwy, Rosji, Słowacji, Słowenii, Serbii, Turcji i Ukrainy, przy czym licznie przeważali naukowcy z Łotwy oraz krajów byłej Jugosławii.

Obrady rozpoczęły się 14 września 2017 r. Zgromadzonych uczestników konferencji oraz przysłuchujących się obradom studentów Wydziału powitała jego dziekan, prof. dr Anita Rodiņa. W sesji wygłoszono dwa referaty. Pierwszym z nich był wspólny referat prof. dr. hab. Adama Sulikowskiego (Uniwersytet Wrocławski) oraz dr. Rafała Mańko (Uniwersytet Amsterdamski), który został wygłoszony, w związku z nieobecnością współreferenta, przez R. Mańko. Tytuł referatu brzmiał *The Polish Constitutional Crisis in the Light of Critical Legal Theory: On the Consequences of Dispelling a Myth (Polski kryzys konstytucyjny w świetle krytycznej teorii prawa – o konsekwencjach upadku pewnego mitu)*. Jako drugi głos zabrał doc. dr Kamil Baranik (Uniwersytet im. Jana Komeńskiego w Bratysławie) z referatem pt. *Why are Constitutional Courts Important for Democracy in Central Europe (...and Sometimes so Hated by Those in Power)? (Dlaczego sądy konstytucyjne są ważne dla demokracji w Europie Środkowej i czasami są nienawidzone przez osoby sprawujące władzę)*. Po obu referatach odbyła się ożywiona dyskusja, w czasie której doszło do konfrontacji demoliberalnej i krytycznej wizji rządów prawa w ogólności, a w Europie Środkowej – w szczególności.

15 września, drugiego dnia konferencji, obrady rozpoczęto uroczystą sesją, moderowaną przez J. Plepsa, z udziałem prof. dr Sanity Osipowej, Wiceprezes Trybunału Konstytucyjnego Łotwy, prof. dr. Jānisa Ikstensa (Prorektora Uniwersytetu Łotewskiego) oraz A. Rodiņę.

Obrady merytoryczne rozpoczęto od sesji moderowanej przez prof. Marijana Pavčnika (Uniwersytet w Lublanie). Jako pierwsza głos zabrała prof. dr Daiga Rezevska (Uniwersytet Łotewski), która wygłosiła referat pt. *The Meaning of a Basic Norm (Znaczenie normy podstawowej)*. Jako drugi głos zabrał prof. dr Luka Burazin (Uniwersytet Zagrzebski), przedstawiając referat pt. *The Concept of Law and Efficacy (Pojęcie prawa i efektywności)*. Trzecim referentem był dr hab. Tomasz Bekrycht (prof. Uniwersytetu Łódzkiego), którego wystąpienie nosiło tytuł *Positive Law and Morality – Violence and Coercion (Prawo pozytywne a moralność – przemoc i przymus)*. Jako ostatnia głos zabrała doc. dr Tatiana Machalová (Uniwersytet im. Tomasza Masaryka w Brnie), której wystąpienie zatytułowane było *The Methodological Importance of the Legal Normativism in Contemporary Legal Thinking (Metodologiczna doniosłość normatywizmu prawniczego we współczesnym myśleniu prawniczym)*.

Po przerwie wznowiono obrady, które moderowała dr Inese Druviete (Ryska Szkoła Prawa). Jako pierwszy zabrał głos prof. dr Ivan Ladislav Pađen (Uniwersytet Rijecki), który wygłosił referat pt. *Professional Ethics and Law (Etyka zawodowa a prawo)*. Jako druga głos zabrała dr Dace Šulmane (Biuro Studiów i Analiz SN Łotwy), która wygłosiła referat (przygotowany wspólnie z dr. Darijusem Beinoravičiusem oraz dr Silvią Kaugiā) pt. *Drafting Laws in Baltic States: Rational Legislator in Practice (Tworzenie prawa w Prybaltyce – racjonalny prawodawca w praktyce)*. Kolejny referat wygłosił dr Māris Onževs (Wyższa Szkoła Biznesu „Turība” w Rydze) i nosił on tytuł *Discretion of Judge in Case of Unfair Legal Regulation (Dyskrecjonalność sędziowska w wypadku nieuczciwej regulacji prawnej)*. Jako ostatnia w tej sesji wystąpiła mgr Julia Jerniewa (adwokat) z referatem pt. *Powers of National Courts to Decrease Fines, Imposed by Latvian Competition Council (Kompetencje sądów krajowych do obniżania grzywnien nakładanych przez Łotewską Radę ds. Konkurencji)*. Po wysłuchaniu referatów nastąpiła dyskusja, w czasie której szczególne zainteresowanie wzbudził referat I.L. Pađena.

Po zakończeniu obrad odbyła się przerwa obiadowa. Po niej wznowiono obrady, które moderował R. Mańko, a jako pierwszy wystąpił dr Bojan Spaić (Uniwersytet Belgradzki) z referatem pt. *Practical and Theoretical Authority of Precedents (Praktyczny i teoretyczny autorytet precedensu)*. Jako drugi głos zabrał mgr John A. Gealfow (Uniwersytet im. T. Masaryka), wygłaszając referat pt. *The Case Law as a Source of Law from the Perspective of the Czech Republic (Orzecznictwo jako źródło prawa z perspektywy Republiki Czeskiej)*. Kolejnym referentem był kand. Nazar Stecyk (Uniwersytet im. Iwana Franki we Lwowie), którego wystąpienie nosiło tytuł *Case-law of the Supreme Courts in Post-Soviet Legal Systems (Orzecznictwo sądów najwyższych w poradzieckich systemach prawnych)*. Przedostatni referat zatytułowany *From the Legal Positivism to the Socio-Legal Theory: Varieties of concepts on the Idea of Validity of Law (Od pozytywizmu prawnego do teorii społeczno-prawnej – odmienne sposoby pojmowania idei obowiązywania prawa)* przedstawił dr Damir Banović (Uniwersytet Sarajewski). Jako ostatni głos zabrał dr Mario Krešić (Uniwersytet Zagrzebski) z referatem pt. *Legal Values and International Law (Wartości prawne a prawo międzynarodowe)*. Po referatach odbyła się wyjątkowo ożywiona dyskusja, której przedmiotem były w szczególności różne sposoby rozumienia precedensu i określaniu jego znaczenia w systemie prawa w perspektywie porównawczej.

Po przerwie kawowej uczestnicy powrócili na salę obrad. Kolejną sesję moderowała dr Jolanta Bieliauskaitė (Uniwersytet im. Michała Piusa Römera w Wilnie). Jako pierwszy głos zabrał R. Mańko, którego wystąpienie nosiło tytuł *Law, Ideology and the Political: Refining the Critico-Juridical Conceptual Framework (Prawo, ideologia i polityczność – ku udoskonaleniu siatki pojęciowej krytycznej teorii prawa)*. Drugim referentem był dr Piotr Szymaniec (Wyższa Szkoła im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu), który przedstawił referat pt. *The Central European Attitude Towards Religious Freedom (Środkowoeuropejskie podejście do wolności religijnej)*. Trzecim referentem był mgr Filip Cyuńczyk (Instytut Historii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego), którego wystąpienie nosiło tytuł *Law and Institutes of Public Memory in Central and Eastern Europe (Prawo a instytucje pamięci narodowej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej)*. Po referatach odbyła się ożywiona dyskusja, obracająca się wokół dwóch węzłowych zagadnień – relacji pomiędzy prawem i ideologią z jednej strony, oraz prawem i pamięcią zbiorową – z drugiej.

Trzeciego dnia konferencji wznowiono obrady w ramach sesji moderowanej przez prof. dr Jasminę Hasanbegović (Uniwersytet Belgradzki). Jako pierwszy głos zabrał M. Pavčnik, którego referat nosił tytuł *From the Rule of Law to the Judge-Made State (Od rządów prawa do sędziokracji)*. Jako drugi referował prof. dr Alexander Brostl (Uniwersytet im. Pawła Józefa Szafarzyka w Koszycach), którego wystąpienie było zatytułowane *Jurisprudence Challenged: Protecting the Constitution and the Rule of Law (Wyzwania dla teorii i filozofii prawa – ochrona konstytucji i rządów prawa)*. Jako trzeci głos zabrał dr Jernej Letnar Černič (prof. Nowego Uniwersytetu w Kranju, Słowenia), który wystąpił z referatem pt. *Contributions of the European Court of Human Rights to Constitutional Democracy and Rule of Law in Central and Eastern Europe (Wsparcie dla demokracji konstytucyjnej i rządów prawa w Europie Środkowej i Wschodniej ze strony Europejskiego Trybunału Praw Człowieka)*. Czwarty referat zatytułowany *Judicial Minimalism: a Tool for Human Rights Limitation or the Defender of Basic Constitutional Values? (Minimalizm sędziowski narzędziem dla ograniczania praw człowieka czy środkiem ochrony podstawowych wartości konstytucyjnych?)* wygłosiła mgr Jana Nováková

(Uniwersytet im. T. Masaryka). Wreszcie ostatni, piąty referat został wygłoszony przez doc. dr. Tomasa Berkmanasa (Uniwersytet im. Wielkiego Księcia Witolda Kiejstutowicza w Kownie), a nosił on tytuł *Written and/or (?) Eternal: Reflections on a Fundamental Constitutional Oscillation (Pisane względnie wieczne – refleksje o podstawowej oscylacji konstytucyjnej)*.

Kolejną sesję konferencji moderowała doc. dr Ivana Tucak (Uniwersytet im. J.J. Strossmayera w Osijeku). Jako pierwsza głos zabrała J. Hasanbegović z referatem pt. *On Obstacles to the Rule of Law in Serbia (O przeszkodach dla rządów prawa w Serbii)*. Jako drugi referował dr Davor Trlin (Międzynarodowy Uniwersytet „Burch” w Sarajewie), którego wystąpienie nosiło tytuł *Constitutional Principles in Bosnia and Herzegovina: Legal Theory and Judicial Deciding (Zasady konstytucyjne w Bośni i Hercegowinie – teoria prawa i sędziowskie podejmowanie decyzji)*. Trzecią referentką była mgr Maja Sahadžić (Uniwersytet Antwerpski), która przedstawiła referat pt. *Constitutional Asymmetry in Multi-tiered Multinational Systems: Shaken not Stirred (Asymetria konstytucyjna w wieloetapowych systemach wielonarodowych – wstrząśnięte, niez mieszane)*. Jako czwarty mówca referat swój wygłosił dr Yavuz Selim Alkan (Uniwersytet Śródziemnomorski w Antalyi). Nosił on tytuł *Revisiting the Refah Decision in its Twentieth Year: Shifts in the Role of the Turkish Constitutional Court (Ponowna ocena wyroku w sprawie Refah po dwudziestu latach – zmiany w roli tureckiego Trybunału Konstytucyjnego)*. Panel zamknęło wystąpienie Jānisa Priekulisa (studenta Uniwersytetu Łotewskiego), który przybliżył słuchaczom temat *Law and Happiness (Prawo i szczęście)*.

Po przerwie obiadowej odbyły się dwie kolejne sesje. Sesję przedostatnią moderowała T. Machalová. Jako pierwsza wystąpiła doc. dr Nina Kršljanin (Uniwersytet Belgradzki) z referatem pt. *Legal Theory and Legal History: Together or Apart? (Teoria i historia prawa – razem czy osobno?)*. Następnie głos zabrał prof. dr Jānis Lazdiņš (Uniwersytet Łotewski), którego wystąpienie nosiło tytuł *The Role of General Principles of Law in Denationalization of Property After Restoration of Independence of the Republic of Latvia de facto (Znaczenie ogólnych zasad prawa przy denacjonalizacji własności po faktycznym przywróceniu niepodległości Republiki Łotewskiej)*. Kolejnym referentem był prof. dr Gaabriel Tavits (Uniwersytet Taliński), który przybliżył temat *Personal Scope of Labour Law: Historical and Philosophical Background – Time for Rethinking (Zakres podmiotowy prawa pracy – tło historyczno-filozoficzne – czas na przemyślenia)*. Po nim swój referat, który nosił tytuł *Jurisprudential Thought of Petras Leonas (Myśl filozoficzno-prawna Petrasa Leonasa)*, wygłosiła J. Bieliauskaitė. Ostatnia w tej sesji z referatem wystąpiła doc. dr Diāna Apse (Uniwersytet Łotewski), przedstawiając temat *The Breath of the World in Legal Method's Doctrine During the Interwar Period in Latvia (Światowe wpływy na naukę metodologii prawa w okresie międzywojennym na Łotwie)*.

Ostatnią sesję konferencji moderował I.L. Pađen. Pierwszy referat wygłosili wspólnie I. Tucak (Uniwersytet im. J.J. Strossmayera w Osijeku) i mgr Tomislav Nedić (także Uniwersytet im. J.J. Strossmayera), a nosił on tytuł *Subjectivity of Deceased Persons Through the Prism of the Criminal Law System in the Republic of Croatia (Podmiotowość osób zmarłych w perspektywie systemu prawa karnego Republiki Chorwacji)*. Jako druga referowała mgr Ivana Marković (Uniwersytet Belgradzki), której wystąpienie zatytułowane było *Liberties and Boundaries in Criminal Law – On the Approach of the Serbian Legislator (Wolności i granice w prawie karnym – o podejściu serbskiego ustawodawcy)*. Następnie doc. Marija Kapustina (Sankt-Petersburski Uniwersytet Państwowy) wygłosiła referat pt. *Systems Approach Conception of Legal Regulation (Ujęcie regulacji prawnej)*

w świetle teorii systemów). Po niej wystąpił prof. dr Fernando Galindo (Uniwersytet w Saragossie) z referatem pt. *The Personal Information Contained in Databases by the European Union: its Normative Characterization and Limits* (Dane osobowe w bazach danych Unii Europejskiej – charakterystyka normatywna i ograniczenia). Jako ostatni głos zabrał mgr Jakub Valc (Uniwersytet im. T. Masaryka), który przedstawił temat *Biopower as the Creator of the Ethical and Legal Problems and Its Demonstration on the Legal Status of a Human Embryo* (Biowładza jako źródło problemów etycznych i prawnych na przykładzie statusu prawnego ludzkiego embrionu”).

Po zakończeniu merytorycznej części obrad podjęto tematy organizacyjne, w szczególności dotyczące kolejnej konferencji CEENJ, którą podjął się zorganizować Uniwersytet Zagrzebski (na czele komitetu organizacyjnego stanął L. Burazin). Podsumowując sprawozdanie, należy zauważyć, że konferencje CEENJ stanowią interesujące forum wymiany myśli pomiędzy teoretykami prawa państw Europy Środkowej i Wschodniej. Warto byłoby, aby w kolejnych edycjach tej konferencji zadbano o jej jak najpełniejszą reprezentatywność, zarówno w sensie regionalnym (brak referentów choćby z Rumunii, Bułgarii, Białorusi, Macedonii czy Albanii), jak i merytorycznym (szersza reprezentacja nowych nurtów w filozofii prawa takich jak: krytyczna i postmodernistyczna teoria prawa, prawo i literatura, prawo i humanistyka czy też kognitywistyka prawnicza).